

Záslužný krok k poznání současnosti a budoucnosti AČR

(Bezpečnost a obrana České republiky 2015-2025)

RECENZE

Informativní recenze knihy Josef Janošec a kolektiv: Bezpečnost a obrana České republiky 2015-2025. Ústav strategických studií Univerzity obrany Brno. Ministerstvo obrany ČR – AVIS 2005, ISBN 80-7278-303-3.

Autoři, nejspíš věrni akademické půdě i akademickému pohledu, si jako východisko své vědecké aktivity zvolili latinské „Per analysis scientifican ad res futuras cognostendas et previdendas“ – Vědeckou analýzou k poznání a prognóze budoucnosti. Pokusili se o to systematicky zpracovaným dílem o Armádě České republiky, které přináší nejen řadu velmi podnětných poznatků, ale především provokují k dalším analytickým postřehům a zejména prognostickým pohledům. Kniha je i jistou benefiční satisfakcí Josefa Janošce, který po pěti letech odchází z čela Ústavu strategických studií Univerzity obrany v Brně.

Publikace je o to cennější, že v Československu a v České republice se za uplynulé století vojenská věda příliš nerozvíjela. Po první světové válce jsme byli až příliš v zajetí francouzské vojenské doktríny. Ne snad že by nebylo zajímavé naše meziválečné studie i publicistické materiály čist. Ale marná sláva, výsledkem obranné strategie země bylo stejně jako Maginotova linie naše pohraniční opevnění. Francouzští generálové, věrni generálské tradici, nás připravovali zcela zjevně na minulou válku. Naši obětaví zmobilizovaní muži byli dokonce nadšeni v těchto pevnůstkách válku proti Němcům vést.

Po válce to bylo ještě jednodušší. Přijetím Košického vládního programu jsme akceptovali i sovětskou vojenskou doktrínu a podle toho armádu budovali. V šedesátých letech jsme sice zaznamenali nejdříve opatrný a později až neopatrný pokus postavit se ve vojenském uvažování na vlastní nohy a dokonce to vyjádřit ve známém Memorandum VPA, které sovětské politické a vojenské představitele rozlítilo tak, že při okupaci Prahy 21. srpna 1968 neobsadili nejdříve Ministerstvo obrany a Generální štáb, jak by se logicky dalo očekávat, ale Vojenskou politickou akademii, kde tento „kontrarevoluční dokument“ s osudovými následky pro jeho autory vznikl.

Po listopadu 1968 z podnětu zástupce náměstka ministra obrany pro strategické řízení PhDr. Jaroslava Jandy sice byly položeny základy nově pojaté vojenské vědy včetně institucionalizace příslušného strategického odboru na ministerstvu, Institutu pro strategická studia a teoretického časopisu Vojenské rozhledy, ale za ministra obrany Antonína Baudyše byla tato struktura až na časopis rozmetána, aby téměř po dekádě let v souvislosti se zpracováním *Koncepce výstavby profesionální Armády ČR a mobilizace ozbrojených sil ČR* došlo k jejímu znovuobnovení. Autoři také, samozřejmě s návraty i do dob dávnějších, od tohoto zásadního strategického kroku své dílo odvíjejí.

Metodologie a struktura

Cíle projektu byly definovány následujícím způsobem:

- na základě analýzy situace ve zkoumaných oblastech a s využitím metod vědecké prognózy vytvořit studii charakterizující bezpečnostní prostředí České republiky v horizontu 15 až 25 let,

- charakterizovat směry vývoje vojenství a obranných systémů, zdrojů a zaměření obranného výzkumu kolem roku 2015,
- vytvořit vědecky zdůvodněné podklady pro dlouhodobé plánování a orientaci rozvoje ozbrojených sil.

Projekt analyzuje a prognózuje vývoj ve čtyřech základních souvislostech:

- politické souvislosti,
- vojenství,
- zdroje a procesy nad nimi,
- věda, obranný výzkum, technický rozvoj.

V souladu s tím je i práce strukturována. První kapitola se zaměřuje na bezpečnostní prostředí země v letech 2005-2025 a obsahuje tři scénáře prognózy vývoje regionálního bezpečnostního prostředí ČR (symbolicky jsou označeny jako „Černý“, „Růžový“ a „Pestry“, tzn. jsou tu využity pesimistické, optimistické a realistické přístupy). Druhá kapitola nazvaná Vojenské aspekty bezpečnosti a obrany ČR 2015-2025 se zabývá jejich analýzou, rozhodujícími trendy a prognózou, a to pokud jde o aktéry, vztahy, prostředí a schopnosti. Obsahem třetí kapitoly jsou zdroje (lidské, finanční a materiální) pro obranu ČR v letech 2015-2025. Čtvrtá kapitola se soustředí na vědu, výzkum a technologie pro bezpečnost a obranu ve sledovaných letech. Pátá, závěrečná kapitola je pokusem o synergický přístup v bezpečnosti a obraně, a to znovu pokud jde o aktéry, vztahy, prostředí a schopnosti.

Práce prokazuje a autoři si jsou toho explicitně vědomi, že zajišťování bezpečnosti a obrany státu nemají a nikdy neměly definitivní a jediné správné řešení, protože patří mezi napadenutelné postupy státní správy, protože jde o veřejné finance.

Inspirující podněty

Bylo by možné se kriticky recenzovanou publikací zabývat, její metodologií i problematičností využití např. extrapolace apod., ale rozhodně je vhodnější se nechat jí inspirovat k vytvoření modelu řešení problematiky bezpečnosti a obrany v několika bodech:

1. Další směřování Armády České republiky musí vycházet ze širšího pojetí bezpečnosti a z něho vyplývající nutnosti vytvořit komplexní systém bezpečnosti a jeho řízení. Tento systém dosud vybudován nebyl, existují pouze jeho jednotlivé součásti, velmi málo propojené. To poznamenalo i tvorbu reformy armády, čehož si její tvůrci byli vědomi.
2. Předpokladem vyřešení tohoto nedostatku je přestat přijímat obecné bezpečnostní strategie, prospěšné většinou pro zahraniční politiku, ale dokumenty s potřebnou praxeologickou hodnotou a praktickými důsledky. Tzn. z těchto dokumentů musí být jasně patrné, kde a jak se chceme bezpečnostně a vojensky angažovat, aby podle toho byla armáda budována a nakupovala odpovídající zbraňové systémy. Souběžně s tím je nutné řešit rozvoj zbrojní výroby. Garantem tvorby těchto dokumentů nemůže proto být Ministerstvo zahraničních věcí, ale premiér nebo vicepremiér odpovědný komplexně za bezpečnostní politiku.
3. Bezpečnost a obrana jako její součást musí vycházet z analýzy a prognózy bezpečnostních hrozob a z nich vyplývajících rizik. Těmi jsou jednoznačně zbraně hromadného ničení, terorismus a organizovaný zločin. Míra jejich aktivizace je však podmíněna sociálními,

ekonomickými, politickými, ideologickými, náboženskými, civilizačními, environmentálními, právními a jinými faktory.

4. Je zřejmé, že před těmito hrozbami není možné se bránit bez společného mezinárodního úsilí, zejména v rámci OSN, Evropské unie, Severoatlantické aliance a dalších uskupení jako je Světová banka a Mezinárodní měnový fond. V nich se musíme výrazněji angažovat.
5. Armáda České republiky musí bránit občany a republiku před identifikovanými hrozbami v relevantním rozsahu, a to jak proti nepříteli využívajícímu ZHN, tak i proti mezinárodnímu terorismu a organizovanému zločinu. Je proto adekvátní, specializuje-li se již dlouhodobě na ochranu proti ZHN (jaderného, chemického, biologického aj. charakteru) a likvidaci jejich následků. Další jednotky musí být připraveny na zahraniční mise a stejně tak v případě potřeby zasáhnout proti vnitřním bezpečnostním hrozbám. Musí mít i právně a politicky vyjasněno použití armády proti vnitřním bezpečnostním hrozbám, ne proti provozním nedostatkům. Do zahraničních misí musí být v budoucnosti vysílány jen organické jednotky.
6. Takový projekt je nutné odpovídajícím způsobem finančně a materiálně zajistit. Za situace prohlubování rozpočtového deficitu to není jednoduché, zvláště jsou-li zároveň ohrožena kritéria podmiňující přijetí eura a nehrází-li prozatím bezprostřední bezpečnostní hrozba. Daleko vážnější je překonat bariéru, která je ve vědomí politiků a občanů, že armáda nehosporařila svěřenými prostředky dobře a byla provázena i prokázanou korupcí. Za polistopadové období si vojenský rozpočet vyžádal v dnešní hodnotě cca jeden bilion korun. Výsledkem je dosud nedobudovaná struktura v rozsahu jedné komplexní divize. Přitom existuje nepoměr mezi bojovými součástmi armády a ostatními složkami (v zabezpečovacím komplexu ministerstva je 4600 lidí, armáda má na vojsko ve velikosti bojové divize 32 generálů atd.). Požadovat proto adekvátní vojenský rozpočet bez kritické sebereflexe finančního hospodaření se veřejnosti může jevit jako nestoudnost. Jak se ukazuje, rozhodující nejsou finanční prostředky, ale jejich efektivní využití.
7. Politická scéna se dosud nedostatečně zajímá o komplexně pojatou bezpečnost, soustřeďuje se pouze na některé, často marginální, ale s výraznými negativními důsledky. Vláda především musí připravovat veřejnost na budoucí integrační kroky v oblasti bezpečnosti v rámci Evropské unie a NATO, společné velení, vytváření společných mezinárodních sil, pobyt cizích vojsk na území jiných států apod. To se dosud neděje, příkladem je potenciální možnost dislokace některého ze segmentů protiraketové obrany Spojených států ve středoevropském prostoru. Podíl na tom má i Ministerstvo obrany, stačí připomenout jak dluho se vleče záměr připravit pro veřejnost další Bílou knihu.
8. V přípravě armády a zvyšování její bojeschopnosti je nutné vycházet z modelových scénářů existujících a budoucích konfliktů vyplývajících z identifikovaných bezpečnostních hrozob a z nich vyplývajících rizik. Jednou z možností další specializace armády je soustředit výcvik pozemního vojska na boj proti městské gerile. Obecně lze konstatovat, že budoucí profesionální voják se musí připravovat na více rolí.

dr. Antonín Rašek